

OKROM (804) *praep*

okrom (803), **okram** (1), [**okrum**]; okrom : okram *MetrKor* (9:1).

okrom (783), o krom (21).

Pierwsze o jasne; -ó- (81), -o- (56); -ó- GrzepGeom (3), KochDz, KochPhaen, KochWz, OrzJan (5); -o- MurzOrt, OrzQuin, KochPs (2), KochFr, KochCn, KochFrag; -ó- : -o- MurzNT (1:14), BiałKat (10:1), Oczko (3:1), ZawJeft (1:2), SarnStat (55:31).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

I. Cum G (798) :

1. *Z wyjątkiem; oznacza wyłączenie jakiegoś elementu (elemenów) z większego zbioru: ‘cała reszta tylko nie to, nie ten, nie tam itp.’; w zdaniu zaprzeczonym (też w pytaniu retorycznym): ‘tylko to, ten, wtedy itp., a reszta nie’; praeter Miech, Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat; excepto PolAnt, Modrz; nisi Modrz, JanStat; si non PolAnt; non tamen, praeterquam JanStat (362) : Ma [muł] włońności oflowe o krom leniństwa FalZioł IV 12d, IV 12d; MetrKor 59/282v; iz nie indziey ma bycz dzierząn Syem Valny, iedno w Piotrcovie okrom morv a choroby nalfey Kroliewłkiei ComCrac 13v, 18v, 19v, 20v [3 r.], 21; ConPiotr 31v; LibMal 1546/116v; MurzNT 43v; Panowie świeccy ci także zezwolili, aby o obronie było uradzono okrom [wariant: okrum] pana wojewody kaliskiego Marcina Zborowskiego, który powiedział: Acz obrona od nieprzyjaciela postronnego jest potrzebna, ale potrzebniejsza od domowego. Diar 25; GroicPorz pv; KrowObr 60v, 215v; UstPraw B, Cv, D2v, E3v, F4v (8); Dobrze iest [...] krew pułzczać żyłamy y bańkami/ okrom głowy y łzyie a główney żyły. Goski *2v, * [5 r.]; Zon káždy [Turek] ktho chce może mieć cżterzy włafne. Okrom mátki á fioftry rodzoney/ może krewną poiąć. BielKron 261, 21v, 23v, 36v [2 r.], 37v, 40 (28); Ale wy/ co dziś wfobie oycowłkiego macie? O krom tego że czałem o leż fię gniewacie. KochSat B2; SarnUzn E3v, E4; GórnDworz B5v, Fv; GrzepGeom A4; BielSpr 69; Y v was nie widziemy iestcże łzczodroby wielkiey/ okrom tego/ że Dzieięćcin nie płácićie WujJud 209; RejPosRozpr b4; ModrzBaz 108; SkarJedn A6, 316; SkarŻyw 2, 141, 309, 411, 471, 536; KochPhaen 24; KochWz 139; ZawJeft 20 [2 r.]; ActReg 69; GostGosp 92, 106; KochFrag 44; OrzJan 45; Pamiętyay/ że y onę łkážitelną Mánnę/ co dzień/ okrom Soboty/ zbierano LatHar 252, 569; WujNT Act 26/29; ábyłmy [...] od woiennéy wyprawy wolnégo y wyiętého nie czynili/ okróm tych/ którzy choruią/ álbo stárzeli fie SarnStat 300, 39, 108, 215, 401, 516, 735, 778; zákázuie P. Bog mieć y chwalić obcych ábo cudzych Bogow okrom siebie. PowodPr 28; SkarKaz 607b.*

W połączeniu ze zdaniem rozwijającym, podającym najczęściej przyczynę wyjątkowego stanu rzeczy lub inny rozwój sytuacji, niekiedy zawierającym treść redundantną (41): BielŻyw 70; od głodu poginęli okrom nie których kxiążąt á boiarow ktorzy wzdy w czołnach przez wody przebyli. MiechGlab 4, 25; ComCrac 15v; GroicPorz m2; Vítawiliłmy iż kmiećie náfzy y poddanych náfzych máią robić dzyeń wtydzień wedle vchwały Seymu Toruńłkiego/ o krom nie których wsi náfzych/ ktore przywileymi łwymi łą wolne od thych záciągow. UstPraw F3, C3v, G2, G3v, Hv [2 r.]; przeto [Europa] iest ofiedleyłza/ (okrom pułnocnych kráin ktore łą nie zmiefzłkáne dla žimná ofłtrego.) BielKron 271; Powieźieliłmy iż go [korzenia] mamy pełne nawy y okręt/ okrom Cynámonu ktorego nie wiele mamy BielKron 454, 18, 44v, 47, 86, 124 (19); GórnDworz C5, Aa5; GrzegŚm 35; BiałKaz K3v;

SkarJedn 165, 336; *Oczko* 25v; *SkarŻyw* 500; tedy taką Sól tym łpołobem należoną/ okrom łzukania w domách (która iuż niema bydź wziętą) ma bydź w wodę wtopiona *SarnStat* 1175, 46, 47.

Z elipsą G, którym byłby odpowiednik zespolenia przy zdaniu względnym (5): *BielKron* 430; *GórnDworz* 18v; *KochDz* 105; á kiedy nie będzie co dąć/ y przyiaćielá nie będzie/ okrom którzy ná dobrodziejstwa pámiętaią *KochCn* B3v; wielkie dořtátki do nas wpływáią: á okrom co ziemy/ łpijemy/ á przestroiemy/ niemáľz nic *PowodPr* 25.

Połączenia: »in(n)y (a. in(ak)szy), indziej (...) okrom; okrom ... iny (a. inszy), gdzie indziej« (43:1;5:1): Czemu inřze zwieręta okrom człowieka ramion nie maia. *GlabGad* D2v; *MurzNT* 43v; káżdá z tych fekt myeni/ iź nye my/ áni ktora inřsa fektá/ okrom yey/ yeřt koľcyołem bożym. *KromRozm III* B6, M4; *KrowObr* 15 [2 r.], 57, 69, 72v, 213; *LeszczRzecz* A5v; *BielKron* 233, 437; *SarnUzn* D3v [2 r.], D4v; *RejAp* 197v; Toć ia więcey dąć ná rozum nie vmiem/ áni inych regułek wiem/ okrom tych ktorem iuż wyliczył. *GórnDworz* K5, R4v; *GrzepGeom* D2v; A iź by ináľzėy pomřty Bożey/ okrom téy ćieleřney/ niemiáło być tákiem ludzióm/ łacwie obáczyřz *BialKat* 58; kto okrom piřmá nic inřzego niechce łłucháć áni przyimowáć/ ten řie łámego Piřmá przy *WujJud* 34, 166, 210v, 216, 225v; *RejPosWstaw* [143³]v; Niema indziej okrom ćiebie Człowiek nieľzcześćieřm łtrapiony Vćieczi *KochPs* 136; Dziećinne iego iğranie y poćiechá w płáczu niebyłá inřza okrom ksiáżek. *SkarŻyw* 200, 27, 36, 67, 139, 151; *StryjKron* 421; *ReszList* 189; *Phil* 3; *OrzJan* 107; Bo nie maľz żadnego imieniá inřzego/ przez ktorebyřmy zbáwienie otrzymáć mogli/ okrom tego. *LatHar* [+11], 577, 595, 603; *WujNT* 1.Cor 3/11; INřzė zamki y dobrá/ okrom wysřzėy omięnionych zamków/ máia tēz bydź Inřlantóm záľłuzonym/ do dźierzáwy podawáné *SarnStat* 79 [idem 1205], 410, 578, 857, 871, 1205; *SkarKaz* 422a.

»okrom (...) jed(y)nego« [w tym: jeden w funkcji przydawki (17) (w tym przy n-pers (6)), w funkcji wyrazu samodzielnego (2)] (19): *KrowObr* 15, 57; *BielKron* 50v [2 r.], 120v, 272, 292v, 452v; Okrom iednego Zamku/ wřziřtkę tę Lifflandcká ziemię Krol Iego M. Polřki ma. *KwiatOpis* C; okrom tego iednego około pochodzenia Duchá S. wřzytkiego řię ná S. wielkich Zborách zámiatać kořćiołowi Rzymřkiemu/ [...] wřtydzili. *SkarJedn* 233, 292; *SkarŻyw* 573; záwřdy Polřká miáła Xiáżętá y Krolá z řwoiego włálnego Polřkiego narodu/ okrom iednego Wacłáwá Czeřkiego Krolá *StryjKron* 452; *NiemObr* 124; *ActReg* 81, 170, 171; *SarnStat* 622; Niemáľz w ziemi Węgieřkiej okrom iednego/ Zamku Eczietu w korym [!] bym nie był *CzahTr* H2.

»kto, coź ... okrom« [w zdaniu pytajnym] (4:3): kto ieřt ták řřalony okrom tego Vigiliuřzá Papieřá *KrowObr* 24v; *WujJud* 2v; Coź ma pieniężne karánie zá morderřtwo po łobie okrom dawnořći á mnořtwá wołáiących? *ModrzBaz* 30; *Oczko* 28; *KochPs* 109; Y coź ia mogę mieć ná niebie/ y czego mogę okrom ćiebie [= *Boga*] prágnáć ná ziemi *LatHar* 52, 607.

»okrom (...) samego« (5): *GlabGad* K7v; Inřfy ludzye okrom rzemyřnikow łámych/ bądź kfięża áľbo dokthorowye coby pocźęli gdyby rzemyřnikow nye było *GliczKsiąź* G6; *KrowObr* 114, 185, 213.

»okrom tylko« (2): *BudBib* b4v; á nie leřpře znáki ćiągnienia řwego zořtáwuia/ iedno iákieby nieprzyiaćiel/ okrom tylko ognia/ zořtáwił. *ModrzBaz* 117v.

»wszy(s)tek (*a. wszecz, a. wszel(a)ki, a. wszędy, a. zewsząd*), każdy (...) okrom; okrom ... wszy(s)tek, każdy« (68:5;6:1): *MetrKor* 38/285; *FalZioł* IV 41d, V 99; *BielŻyw* 70; *GlabGad* K7v; ktorzy [*Tatarzy*] wżytki łą goli okrom młodzieńczow kthorzy telko dwa troki włołow na łkroniach zobudwu łthron zołthawiaią *MiechGlab* 25; łtał łię [*Syn Boży*] tżłowiekiem prawdziwym y wzgardzonym/ nam wewłzem podobnym/ okrom grzechu. *KrowObr* 49, 185; *Leop Eccli* 49/5; *UstPraw* I4v; *BibRadz* 1.Cor 15/27; *Goski* *2; okrom łiołtry rodzoney y przyrodney á oycowey łiołtry/ może káždą iną bliłką w rodzye poiąć. *BielKron* 44v, 4v, 11v, 18, 29v [2 r.], 50v [2 r.] (36); *SarnUzn* B7; *GórnDworz* Aa5; *KwiatOpis* C; *GrzegŚm* 35; niemáľz we włzey Mołkwi miałta murowánego/ okrom Płkowá. *BielSpr* 67, 54; *WujJud* 153; *BudBib* b4v; *PaprPan* Qv; *ModrzBaz* [16], 27v; *SkarJedn* 117, 233, 265, 272, 280 (9); Włzytko co Oćiec ma/ Syn tełz ma: o krom Oycowłtwá. *SkarŻyw* 91, 164, 502; Cżemu naród włzyłtek Beniáminow/ okrom łzełci łet młodzieńcow/ iełt wygládzony? *WerKaz* 296; *ActReg* 10; *GostGosp* 78; *WujNT* 1.Cor 15/27; *SarnStat* 410, 721, 865; wiára tá byłá y iełt (okrom łichey gromadki) włzyłtkim obywatelom popołpolita [!] *PowodPr* 44; *SkarKaz* 121b.

»żadny (*a. żaden*), nikt, nie, co [= *nie*], nigdy (...) okrom; okrom (...) nic, nikt, żaden, co« [*w zdaniu zaprzeczonym*] (34:10:9:4:3;3:1:1:1): *KromRozm I* Hv; *MurzNT Matth* 17/8, *Ioann* 8/10; *KromRozm III* K8, M4; *KrowObr* 210v, 214v, 241, Vu3v; Będzyem łię łtrzedz/ iż niewypułćim nikogo z woyny/ okrom chorych/ łtárych/ y tych co łą ná rzeczy połpolitey *UstPraw* D2v, F4v, Hv [2 r.]; *BielKron* 30, 40v [2 r.], 43, 120v, 124 (9); *BielSpr* 51, 52; *WujJud* 34, 225v; *RejPosWstaw* [143³]v; *BiałKaz* K3v; Naydzie nie iednego/ co okrom tytułu łłáchełtwá niema nic cżemby łię zálećić ábo popiłać moł *ModrzBaz* 32, 92v, 133, 140v; *SkarJedn* 286; Niedopułćila żádney mieć cżego okrom łzat á żywnołci *SkarŻyw* 142; Nigdy iutrzniey y innych godzin/ y Młzey przez cały łwoy żywot nie omiełzkałá/ okrom niemocy. *SkarŻyw* 161, A5, 67, 74, 151, 249 (10); *KochDz* 105; *ActReg* 10, 54; *Phil* 3; *OrzJan* 107, 137; obecnołć Ciála y Krwie twoiey/ niech ták odmieni łmák fercá me⁸⁰/ żeby ono żadney/ okrom ćiebie/ niecżuło łwiátá tego łłodkołci *LatHar* 226, [+11], 253, 270; *SarnStat* 15, 19, 144, 378, 638, 857, 871; *PowodPr* 25; *SkarKaz* 486b, 636a; *CiekPotr ktv*; Przez te łzełćłet łat żadnegołci tyránná/ okrom onego morderce ł. Stániłławá/ y to krotko/ nie mieli. *SkarKazSej* 693a; *KlonWor* 18.

Fraza: »nie masz Boga (*a. nie jest Bog*) okrom mnie (*a. niego*); okrom niego [= *Boga*] nie jest iny; okrom mnie o Bogu nie będziesz wiedział« [*szuk zmienny*] (5;1;1): *KrowObr* 241; Iżeć Pan twoj tenći iełt ná niebie wzgorę y ná zyemi niłko/ á okrom niego nie iełt iny. *SarnUzn* D3v, D3v, E3, E4; Co też potwirdza Prorok Ezáiałz [...] mowiąc o iednym Bogu: Iam iełt pirwłzy y ołtátni/ á okrom mnie nie máľz Bogá inego *RejAp* 197v; *BiałKat* d2.

Wyrażenia przymkowe: »okrom tego« = *z wyjątkiem wypadku gdy* (7): *ComCrac* 15v; Abowiem pán [...] rołkázáł wzákonie i nieprzyiacioły miłowáć/ nietilko inłze bliźné/ okrom tego gđzieby łię krzywdy Bożyi abo włzyłtkiego zboru dotykało *MurzNT* 18v *GliczKsiąż* H; *SarnStat* 625, 1149, 1161, 1177.

»okrom tego« = *z tą różnicą* (2): włzytko to co oćiec ma y łyn tákże ma: okrom tego iż on iełt rodzący á łyn iełt rodzony *SkarJedn* 280; *Oczko* 39v.

a. Z odcieniem przeciwstawnym: 'to, ten, a nie tamto, tamten' (człon nadrzędny i podrzędny są nawzajem wyłączające się i razem stanowią element zbioru, który nie jest w kontekście wymieniony, lecz łatwy do zrekonstruowania) (13) : Syn łtárłzy okrom częłci łwey włafney/ przedádź/ záfłtawić/ áni zbyć cząłtky bráckiey niemoże *UstPraw* B4; ná Sáłkie Kłiążę [...] ma potomłstwo [tj. następstwo tronu] przydź y ná iego łyny okrom corek *BielKron* 222v, 261, 443v; Nie zgubiłz ty łwych owiec/ pewne łą zbáwienia: Okrom kozłow/ y okrom łyná záfłtracenia. *KlonWor* 82.

Połączenia: »jaki inszy ... okrom« (1): iż w kthorym kolwiek kołściele/ iełt iáki inszy wikáryi okrom Kriřtułá Syná Bożego łamego/ álbo Duchá Świętego. *KrowObr* 10v.

»okrom (...) samego« (4): *KrowObr* 10, 10v [2 r.]; Chryřłmá S. powiádáią/ iłz poświęćić żaden Włádyká y Metropolit nie może/ okrom łamego Pátryárchy. *SkarJedn* 347.

»wszyscy ... okrom« (1): [którzy nie mieszkają w Chrystusie] Iáko łą włyfłcy pogáni/ okrom krzełciánow/ ták wiernych iáko obłudnych. *RejPosWiecz*² 95.

»żaden, namniejszy (...) okrom; okrom ... żaden« (2;1;2): *KrowObr* 10, 10v; ktoreżełcie wy złołci we Młzey pokazáli? Nie vkażełcie mi prawdziwey namniejszyzey okrom wálznych łprofnych potwarzy/ y iáwnego kłámłtwá. *WujJud* 243; iłz tego Sákrámentu żaden mnieyłzy Kápłan okrom Apołtołow/ ná kthorych mieyłce Bilkupowie włtąpili/ nie dawał. *SkarJedn* 347, 347.

b. Ponad więcej (bardziej) niż, od [po comp] (7) :

Połączenia: »ktoż (...) okrom« [w zdaniu pytajnym] (2): Kogos zowiez mocniejszyego. O krom Pana Chriřta łwego. *RejKup* i7; *Paprpán* B3.

»nic ... okrom« [w zdaniu zaprzeczoym] (1): Y té ognifłte gwiazdy rozłiané po niebie Swiádkiem/ że nic miłłżego niémam okrom ciebię. *KochFr* 98.

»więcej (...) okrom« (4): Iłz Zborów więcej okrom łiedmi być niema *SkarJedn* [d10], A*v, 287, 298.

c. W połączeniu ze zdaniem warunkowym, nadaje mu znaczenie warunku wyłącznego (3) : *UstPraw* H4; Práwo to wálze tylko ná vczynek zły gdy łię słtanie/ káźń máłuczka iákaś. (okrom gdy kogo człci odládzą/ ácz y to iułz w połsmiech połzłło) połtánowiło *GórnRozm* C2; Woźny Ziemłki w onym Woiewóđztwie bęđłie mógl włyfłtkie vrzędy łwe powinné wykonywáć/ [...] okrom gdyby łzł o iákie záfłkrwáwienié/ zábicia/ naiázdy/ rć. *SarnStat* 1196.

2. Nie licząc, ponadto, nie wspominając; oznacza włączenie (przynależność) jakiegoś elementu (elementów) do większego zbioru; *praeter PolAnt, Modrz; praeterquam Modrz* (143) : *MetrKor* 59/281v; Prawdác yełt iżci y w Polłłce okrom Krákwólkyey Akádemiey łzkoły łą *GliczKsiąż* Mv; *WyprKr* 94; DVńłkie Krolełstwo zámýka w łobie niemáłą częłć ziemie okrom wylpów. *BielKron* 292, 252v, 286, 289v, 292, 296v, 372v, 401v; *GrzegRóżn* B4v, N2; *SarnUzn* D4v; gdiż w nauce káźdey/ iełt okrom pirwłzego mieifłcá/ wtore/ trzecie/ czwarte/ y káźde dołyc vczłiwe *GórnDworz* N3v, Iv, M8v, V8; *KwiatOpis* B, Bv, [C2]; *KuczbKat* 140; *BielSpr* 12; Vkaźciełz ie [tradycje] tedy/ ktore łą/ okrom tych/ ktore Kołłłł [!] Powłłzechny tákowemi być mieni. *WujJud* 41, 196; *BudBib Num* 29/39; Bo okrom woyny iákiey wielkiey y cięłzkiey od Turká ábo ktorego inłzego nieprzyiácielá/ mamy Tátary pográniczne nieprzyiációły/ ná włzeláką pogodę woyny czyháiące *ModrzBaz* 119v, 25v, 133; *SkarŻyw* 258, 260, 388, 414; *ReszHoz* 115; *ReszList* 176; *GórnRozm* L3; *GostGosp* 108, 122, 126;

OrzJan 108; Bo Ołtarze naydziełz v Páwłá S. y owłzem w náuce Chryftá Páná nálezego. okrom rozlicznych o nich hiftoryi y świádectw. *LatHar* 78, [+10]v, +++2, 56, 119, 120 (11); Rotmiŝtr przy fwyé rócie, okróm róty, ma mieć z imienia fwe⁸⁰ fwoy poczet. *SarnStat* 448.

Przy liczebniku w części nadrzędnej [w tym: liczebnik + okrom (38), okrom + liczebnik (3)] (41): *MetrKor* 57/120 [2 r.], 59/282; *MiechGlab* 34; *MurzNT Matth* 14/21; *KrowObr* 28; vmárl [Noe] w Pánie Bodze/ doczekawłzy potomkow fwoich czterzy á dwádzyeciá tyfiác y fto/ okrom dzyeci y żeńfkiego pogłowia. *BielKron* 6, 30v, 39v, 76v, 178, 192v (21); A ma to Pánłtwo [...] fto y dzyewięć Zamków/ okrom Miałt. *KwiatOpis* D2; *BielSpr* 10, 11, 51v, 52; *SkarJedn* 302; *SkarŻyw* 193, 250, 480; Bo okrom pobitych fтарыch ludzi/ y máłych Dziátek/ Ludzi Chrześciánfkich pięćdziefiát y pięć tyfięcy 340. wywiedli w niewolá *StryjKron* 777, 320, 777; *ReszHoz* 115; *SkarKazSej* 677a.

Z elipsą G, którym byłby odpowiednik zespolenia przy zdaniu względnym (1): HEnrykus fzołty [...] poiął zá żonę s kłafztorá dzyewkę Gwilelmowę krolá Sycyliyiłkiego/ po ktorey wzył miáłtá Syrakużę y Kátániá/ okrom co mu lámá pánná dárowálá *BielKron* 182.

Połączenia: »inszy (a. inny), co drugiego (...) okrom; okrom ... in(n)y (a. inszy)« [*przy różnych członach zdania*] (4:1;5): *MurzNT* 103v; Katho fpytał/ ábo iefzcze co drugiego/ okrom tey fkrzynie niefielz? *GórnDworz* R6v; *RejPosWiecz*² 95; Bo też infze plugáwości okrom cudzołóstwá/ Zakon Moyzełzow karze. *KuczbKat* 320; *CzechRozm* 78; *SkarJedn* 232, 302; ifz przed Tyrránem wielkim Herodem krole m ná on czás Zydowłkim/ pytać fię o innym/ okrom niego/ krolu Zydowłkim śmieli [*Trzej Królowie*] *SkarŻyw* 27; *ReszPrz* 35; *LatHar* +7v.

»okrom (...) inszy (a. in(n)y)« [*przy tym samym członie zdania*] (18): *MiechGlab* 34; *MurzNT* 8v; *BielKron* 292, 314, 413, 450v; Tákże z Aryftotelełowej fżkoły/ okrom infzych niezliczonych/ wyfzedł Alexánder Krol Mácedoński *ModrzBaz* 130v, 48v; OKrom inych požytków y potrzeb pífmá świéte⁸⁰ ten iefł niemnieyfzy iż wnim fpráwy á żywoty oycow świétych wypifane fá *SkarŻyw* A4v; *StryjKron* 320, 777; Tegoż mni mánia był y Hyppolitus [...] okrom infzych teyże opiniey ludzi. *LatHar* 510, 78 [2 r.], 513, 678, 681; ták iż ściány kościolá onego złotemi bláchámi obite były. okrom innego nieofzácowánego ochędołstwá/ w iedwabiách y kámieniách drogich/ y naczyniu złotym y srebrnym bez liczby. *SkarKaz* 456a.

»okrom (inszego) ... też, i« [*przy różnych członach zdania*] (2:1): czemu Pan Chriřtus [...] okrom Apořtołow/ Prorokow/ Ewángeliřtow/ dáł też kościolowi fwe mu Páłterze y Doktory? *WujJud* 75; A okrom infzego złego ktore fię wtem zámyka/ y to nie dobrze/ iż Pánowie chęcá/ áby iym to wolno było/ kiedy fię im fpodobá/ odiać kmiećiowi rolá *ModrzBaz* 48v; *KlonFlis* D.

»i okrom; okrom też« [*przy tym samym członie zdania*] (2; 1): Wywieźli thedy Hifzpanowie złotá s támtąd [...] dwádzyeciá thyiłác funtow nád infze fkarby/ okrom też drzewá Sándálu *BielKron* 442v; Aleć iuż y okrom Károlulá tego/ naydzie fię w kuńfzcie blázeńřtwá wielkiego/ fzydząc Polak ieden z drugiego/ gdy tráfi ná opilęgo *WerGořc* 247; *GórnRozm* H3.

»okrom wszystkich (a. tego wszystkiego)« (2): *GlabGad* I7v; iż mocá iego Bořká żywą/ [...] iáko iefł/ okrom wfzytkich ludzi/ wfzytko ine ftworzenie. *RejPosWiecz*² 95.

Wyrażenie przyimkowe: »okrom tego« [*w tym: iż, że(by)*] (12) (25): Wrothny byerze fthich talęg 150 tholp wielkich okrom thego od káłzdego woza czo na tharg przyedzie po pyenyądzv *MetrKor* 57/120,

57/119v, 59/281, 282; Bo mleko wiałney matki: przyrodzeniu niemowiętku: barzo fluży [...]. Okrom thego iest iemu fytnieyſze *FalZioł* V 35v; *GrzepGeom* L3v; *CzechRozm* 78; Aleby taki artykuł trzebá vftáwić/ iż ná kogoby to pewnie przewidziano/ iżby niepráwiedliwie fwe⁸⁰ beneficium dochod oſzácował/ ten okrom tego/ żeby był zá krzywoprzyſiężcę rozumian [*hic praeterquam quod periurus iudicandus*]/ niechby one⁸⁰ beneficium zbył *ModrzBaz* 138v; *SkarJedn* 356, 357, 365; *SkarŻyw* 472; Tym vkrzywdzonemu gorżey/ bo okrom tego/ iż mu fię to co pobrano iufz nie wroć/ iefcze fię ſtrzedz muſi/ żeby go nie zábito. *GórnRozm* H3v, H3; *OrzJan* 112; Lecż niewiem co też to zá długość/ co tydzień kilka godzin oddać ná ſłużbę Bożá: gdyż ich więcey niżli pułtoráftá nam w tydzień zoſtáie ná pracá ſwiecká álbo potrzebę domowá. Okrom tego/ że ſromotá Chrzeſcijáninowi ná długość modlitwy nárzekać *LatHar* 511, 122, 132, 157, 204, 320 (10).

3. *Bez: nie mając czegoś, nie czyniąc, nie doznając, nie używając, nie uwzględniając, odłączając coś; gdy coś się nie dzieje, gdy ktoś czegoś nie robi; w zdaniu zaprzeczonej: tylko z, mając coś itd.; sine Miech, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; absque Modrz, Calep, JanStat, JanPrzyw, Cn; citra Modrz, Cn; nisi Modrz; circa JanStat (242) : GlabGad* F3; *Staniſlaw Zglvchowa* o kradzieczthwo pogymani [...] thakowe zeznanye okrom mák yeſth przed vrządem vdzyalal *LibMal* 1543/74v; *MurzNT* 21, 78v, 81, 93v, 108v; *MurzOrt* B; Abowyem y dziś trudne á nye podobne práwe wyrozumenye ſtárego zakonu okrom nowego/ álbo Kryſtuſowego. *KromRozm II* n2v, k4; *KromRozm III* K4; *Diar* 57, 58, 82; *UstPraw* F4, H4v; *BielKron* 192v; gdyż záwždy kto iest Oycem/ muſi mieć Syná/ á okrom Syná nie może być Oycem. *GrzegRóżn* Dv; A przetoż my brácia [...] nie chcemyli záwſze błędzić/ y tak wątpliwie okrom wiary zginąć/ opuſćmy Bábilon *GrzegRóżn* I3v, C [2 r.], Cv [2 r.], D3 [2 r.], E2v, E3 (19); oktorych [*tj. złych rzeczach*] okrom ſzkarádnoſci á plugawoſci/ żadną miarą myſlić [...] niemożemy. *KwiatKsiąż* G4, Fv, H, 12, K2; *OrzQuin* E4v; *Prot* Cv; *SarnUzn* D8v, E3v; *GórnDworz* Kv, K3v [2 r.]; ten [*Bóg*] tedy z niſzczego okróm pracéy/ y okróm trudnoſci/ lámym chceniem wſzyſtko ſtworzył *BiałKat* 76, 166, 221, 228v, 318v; *WujJud* A7, 49, 105; *BudNT* 1.Cor 11/10[11] [2 r.], *Philipp* 2/14; *PaprpPan* D3; Bo á co takiego iest/ czegoby rozum ludzki/ okrom krwie przelania rozładzić niemoż? *ModrzBaz* 62; Zgołá ná ſędziego należy/ áby ſądził okrom miłoſci y vžalenia/ okrom gniewu/ waſni/ zazdroſci/ okrom vporu o rzeczach iáſnie á ſzczerze powiedziánych/ wedle lámych tylko dowodow/ niemáiąc baczenia ná oſoby/ ná zaſlugi ábo ná záchowanie. *ModrzBaz* 94v; Nigdy okrom oſobliwego grizienia/ ná ten nieporządek pátrzyć niemożę/ gdy widzę/ áno miſtrze ſzkolne práwie zá nic máią *ModrzBaz* 134, 3, 8v, 12, 14v, 15 (48); *SkarJedn* 153, 158, 208, 276, 347, 360; *SkarŻyw* 93, 293; [*Pozwolenie*] Rąbanya drzewa w puſzczach y Leſzech náſzych okrom puſtoſzenya ych. *ZapKoſcier* 1582/33, 1596/85v; *NiemObr* 107; *WerKaz* 290; A zaſz y okrom *electiey* nie znáczna y rozſławiona iest po wſzytkiem ſwiećie Wolnoſć Polſká? *GórnRozm* A3; *ZawJeft* 26; *Calep* 9a; Miſtrzowi y Zakonowi iego/ álbo innym przerzeczonej żadna trudnoſć/ queſtia/ y rzecz z práwá álbo okrom práwá [*de Iure vel de facto JanStat* 855] nigdy żadnego czáfu niech nie będzie zádana. *SarnStat* 1078; á czáfu pokoju tylko w Toruniu y w Gdańku okrom vblizenia przywileiu Miáftá Toruńkiego/ zá náſzym nakładem niech będzie [*moneta*] bitá. *SarnStat* 1119, 4, 160, 354, 365, 386 (22); *SkarKaz* 578a [2 r.], Oooo3a; *KlonFlis* D3; [*Dwa tiſzyąca trřfał ten ſwiat okrum ſłuźnego porzątku/ y okrum zakonu y ſłowa Bożego iáſnie okazałego FlinsCunDzień* D5v].

Połączenia: »nie okrom« = z (2): *GrzegRóżn* E3v; Ia to nie okrom wielkiego fráfunku mowię *ModrzBaz* 102v.

»sam (...) okrom« (2): *BielKron* 254; *ModrzBaz* 45; Iednák my tego nie vczym/ áby kto wízytkę fwoię nádźieię w lámých fwoich vczynkách okrom miłóšierdzia Bozkiego pokládác miał *SkarKaz* 351a.

»okrom (...) wszel(a)kiego (a. wszego), żadnego, ktoregokolwiek, jakiego« (11:3:2:1): wiatr ktori woniá nofi bezpiecznie wchodzi do ich mozgu, okrom żadney wilgotney przekazi *GlabGad* B8v; tedy ono [zboże] drugie⁸⁰ roku okrom wízego orania takież wznidzie. *MiechGlab* 77; *MurzNT* 33v, 111, 176 *marg*; *GliczKsiąż* B7v; *GroicPorz* i4v; *GórnDworz* G7; *BiałKat* 176; Ale mowię o tey zwyczáyney niewoli/ ktorey pánowie nád poddánemi/ okrom wízelákiego ich wyftępku vżywáiá *ModrzBaz* 48v, 71v, 94v; [te rzeczy] w cálé niech będą wróconé przez Zakon przerzeczony Kupcom Króleftwá y Kšięłtwá Wielkięgo y kšięłtw prerzeczonych/ okrom fporu y zbraniánia którégokolwiek *SarnStat* 1075; co máiá vczynić w rzeczy láméy okrom iákíęy wymówki. *SarnStat* 1079, 58, 1111, 1172.

Wyrażenia przyimkowe: »okrom bojaźni« (1): á okrom boiáźni [sine ullo metu] niech nam będzie wolno ták śmieie zámknąć/ ábyfmy rzekli/ że to nie powinna rzecz áby fie rodził Sláchćic z sláchćicá/ gdyż fie częftokroć rodzą fynowie niepodobni oycom *ModrzBaz* [41]v.

»okrom bytności [czyjej]« = *pod nieobecność kogo, podczas czyjej nieobecności, sine praesentia* *JanStat* (4): powyada yfch nygdy okrom bithnołczy fwoyey tham ye⁸⁰ [...] nyepułzczal *LibMal* 1552/167; *SarnStat* 143, 571, 761.

praw. »okrom chytrości i zdrady« [w tekstach przysięg, przywilejów itp.] = *absque (a. sine) dolo et fraude* *JanStat*, *JanPrzyw* (6): obiecuiemy pod dobrá wiárą/ okrom wízelkięy chytrości y zdrady/ pod przysięgá wiáry náłzý/ iż będziemy záchowywác Koronę Króleftwá Polfkíęgo závždy cáłá/ y nienárufzoná *SarnStat* 882, 573, [994], 999, 1099, 1115.

»okrom dozwozenia (a. pozwolenia, a. przyzwolenia, a. (ze)zwolenia)« = *sine consensu* *Modrz*, *JanStat*; *absque consensu, praeter consensum, sine licentia* *JanStat* (15): *MetrKor* 40/824; *LibMal* 1543/72v; *ModrzBaz* 100v; gdyż práwo košćielne ták każe/ áby okrom zezwozenia Rzymfkíęgo Bífkupá Koncylia nie były. *SkarJedn* 129; *SkarŻyw* 394; Król monety kowác nie ma okrom zwoleniá Pánów rad. *SarnStat* 886 *marg*, 366, 406, 409 [2 r.], 629, 914 (10).

»okrom karania« = *impune* *Modrz* (2): Bo miałto żon wolno iest prawie wízyftkięm okrom wízego káraníá/ iako chcá i któré żywno chcá płoty płodźić *MurzNT* 111; *ModrzBaz* 53v.

»okrom kłopotu« (1): chory niechay fye vbierze á ná nabożeńftwie fwą godźinę wedle zwyczáiu ftrawiwfzy/ to czego mu napilniéy/ byle okrom kłopotu/ fpráwuie. *Oczko* 28.

»okrom miary« (2): tedy theż pífmo zowie duchá Proroków onych ćichych/ duchem kryftułowym iż Kryftus tákiegołz wíziął od Bogá/ ále dáleko więcey: ábowiem okrom miáry *GrzegŚm* 66, 66.

»okrom miecza« = *bez przelewu krwi; sine armis* *Modrz* (2): Lecż iefliże krzywdy áni odegnáne/ áni okrom mieczá nágródone być niemogá/ tedyć koniecznie trzebá woynę záczyć *ModrzBaz* 108, 108.

»okrom pożytku« (1): Ná pierze wielka moc pieniędzy wychodźi/ okrom pożytku/ á zwielką fzkodá. *ModrzBaz* 51.

»okrom przygany« (1): Aby go łobie śtawił [*Chrystus*] chwalebny Kościołem/ któryby niemiał zmazy álbo zmárku/ álbo cokolwiek tákowego/ ále iżby był święty/ y okrom przygány. *WerKaz* 286.

»okrom strachu« (1): [*Św. Agnieszka ujrzała anioła*] który ią taką świátłością ogárnał/ iłz pátrzyć ná nię nikt/ okrom łtráchu y zdumienia/ prze wielki máiełtat y świátłość nie mogł. *SkarŻyw* 69.

»okrom trudności« = *sine difficultatibus, sine molestia* *Modrz* (2): Kościelna też kámość [!]/ niedopułzcza kupowác Duchownego chlebá/ y ma to zá wielki wyłtępek/ ieliby kto tárgownym obyczáiem pieniądze dawał/ áby do Duchownego chlebá okrom trudności y łporu ábo Práwá przyść mogł *ModrzBaz* 6v, 126.

»okrom wątpienia (a. wątpliwości)« (4): s ktorego thák tráfnego łpiknienia Plánetow/ okrom wątpienia/ okázuie łye przyść ná świát iákaś pewna á wielka nędzá. *LeovPrzep* Av, C2v, E4v; *ArtKanc* N16.

»okrom wiadomości [= wiedzy] [czyjej]« = *sine a. absque scitu* *JanStat* (11): *LibMal* 1543/72v, 1546/116, 116v; *BiałKat* 76; Ani żadnych tráktratów/ zwiázków/ áni przymiérza z nieprzyácielmi będziemy czynić/ y potomkowie náłzy: okrom wiadomości y zwolenia Króla Iego M. y iego potomków. *SarnStat* 1127, 125, 1000 [2 r.], 1095, 1099, 1103.

»okrom winności« (1): dlya thego ze na ych skarga y forithowanye kłzyżą Hannułz Margrabya yełth gi dzyerzał wwyżyenyv wkołzcierzinye nyedziel kilkanałczie okrom ye⁸⁰ vynnofzczy *LibMal* 1553/176v.

»okrom wstydu« = *nullo pudore* *Modrz* (2): Coż tedi chowác łobye miłofnicę/ á s nyą by zwłafną okrom włfelákyego włtydu mięłkác: izali to nie ielt nieczłfti grzech? *GliczKsiqz* B7v; *ModrzBaz* 52v.

»okrom zbraniania« = *bez sprzeciwu; irrecuse, absque recusatione* *JanStat* (2): Abowiém gdy łie będzie vpominał pan poddánego/ y dowiedzie iż iego ielt: Stárołtowie y ich Podłtárościowie/ áábo wrzędy miałt y miáłteczek/ będa ji powinni wydac okrom zbraniánia *SarnStat* 521, 1111.

a. Bez udziału, bez pośrednictwa [zawsze z rzeczownikiem osobowym] (13) : Gdy młynárzá máiał trzy brácia/ tedy ieden z nich moze okrom bráciey o krzywde łwą połtępic s nim Práwem. *UstPraw* Fv; *BibRadz Matth* 10/29; *GrzegRóżn* C [2 r.], Cv [2 r.]; *BiałKat* 76; Włzyłtki rzeczy przezeń [tj. przez *Boga*] vczynione łá/ á okrom niego nic się niełtáło/ co się kolwiek łtáło. *BiałKaz* E4, E2; iż *Alexander Seuerus* Rzymłki Cefarz miał to w obyczáiu/ że nic niełtánowił/ okrom vczonych á mądrych łudzi *ModrzBaz* [16], 110v; *SarnStat* 258. [Cf też 4. *SkarŻyw* 27, 82.]

W przeciwstawieniu: »okrom ... przez« (1): przeto nie możemy nigdy [...] co Bogu przywłázczyć coby okrom niego [*Syna*] á nie przezeń Bog vczynić miał *GrzegRóżn* C.

4. Poza; wskazuje na odrębność miejsca, czasu, zespołu itp.: w czym innym, gdzie indziej; extra, foris *Modrz* (55) : *MetrKor* 40/823; Włzakoż od tego łlufza początek vczynić, czo łie około nas dzieie, częgo kto nie wie iakoż moze rzeci inłze pobaczyc ktore okrom nas łá, albo nad nami. *GlabGad* A5; Item aby zadny nyelzmyal za granyczą chodzicz okrom gołczyncza *LibLeg* 6/118v, 6/118v; *KromRozm I* Ev; A iż yeden [*jest Kościól*]/ znaczył łye przez on yeden korab Noego/ okrom ktorego w potop nikt nye yełt záchowań przy żywoćye. *KromRozm III* E5v, I4v, L; *Diar* 27, 35; *GliczKsiqz* B3v; *GroicPorz* m; *BielKron* 19; *GórnDworz* L7v; Vżywanie Wenułá człowiekowi Krześcijánłkiemu/ okrom małżełtwa świętego/ zgołá zákazáne ielt. *ModrzBaz* 53, 50v, 93v, 128v; Tám tylko łá gody/

na których łami wezwáni wefełá fię/ okrom których głód y nędzá pánuie. *SkarJedn* 3; Y niżey náucza/ iż okrom kościołá y iedności iego nic ku zbáwieniu nie służy *SkarJedn* 4, A7v, 1, 3 [3 r.], 4, 6 (16); Przewo wielki ieft nie rozum tych/ którzy okrom Hieruzalem/ to ieft kościołá y vrzędnikow iego porządnych/ zrozumieć chcą wolá Bożá *SkarŻyw* 27, 82, 93, 153, 270, [282]; *ReszPrz* 24, 108, 111; *GórnRozm* D; iż okrom feymu/ [...] łádzić fię tákich złoczyńcow nie godzi. *SkarKazSej* 701b.

W przeciwstawieniach: »w (3), przed ... okrom« (4): Słudzy záfię/ áby niethylko przed otrzymá pánom swoim fluzyli/ ále y okrom otzu *KrowObr* 62; Bo/ á ktoż tego niebaczy/ iż żaden nieieft tąż olobá/ którą przodek iego: á iáko máiętności/ ták y rodzicy nie łá w nas/ ále łá okrom nas? *ModrzBaz* [41]v; *LatHar* 115; *SarnStat* 713.

Połączenie: »iny (a. inszy), indzie (...) okrom« (2:1): *OrzList* a4v; áby okrom słuźney á dowodney przyczyny gdzie indzie okrom domu [foris] nienocowali *ModrzBaz* 32v; *SkarŻyw* 504.

Wyrażenia przyimkowe: [»okrom dnia« = *poza obowiązkiem pańszczyźnianym*: Winni też [kmiacie] pomoc zgromadzić siana okrom dnia z łák. Przewody winni do Rawy okrom dnia. *LustrRaw* 11, 14.]

»okrom oczu« = *pod nieobecność* (2): *KrowObr* 62; Mieli też táiemne swe widze/ którzy im odnošili/ gdy brácia ich łobie okrom oczu ftárlzych nieprzyštoynie poczynáli. *SkarŻyw* 298.

II. *Z innymi przypadkami (może w funkcji przysłówka 'tylko' znaczenia jednak pokrywają się ze znaczeniami przyimka) (6) :*

1. *Z wyjątkiem* (5) : Liřtow tákowych dáwáć niebędyem/ ktoreby miały hánowáć wšelákie práwo álbo łprawiedliwość/ okrom tym co łá ná wojnie/ álbo ná poślugách rzeczypošpolitey. *UstPraw* Hv; *Goski* *; A trudnoby też o tym kto wąpić miał/ Okrom ten ktoby piřmu wierzáć niechciał. *KořakSzczęřl* [D]v.

Połączenia: »co inszego ... okrom« (1): Vchoway mię Boże/ ábych fię w czy^m infzym przechwáć miał/ okrom w Chriřtuřie pánu vkrzyřowanym. *NiemObr* 67.

»nikt ... okrom« (1): że tego łkárbu nikomu wydáwáć nie będą/ okrom Pánom řzáfářzom *VotSzl* D4v.

2. *Poza obrębem, gdzie indziej* (1) : bo nie przyštoyna prorokowi indzie zgináć okrom w Ieruzálem [extra Ierusalem]. *WujNT* Luc 13/33.

Synonimy: **I.1.**, **2.** *oproc, procz*; **3.** *bez, przez*; **II.1.** *chyba*.

Cf **KROM, KROMIA, [KROMIE], OKROMBY, OKROMIA**